

Regeringskansliet, Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet
li.remissvar@regeringskansliet.se

Remiss om departementsskrivelsen En säkrare tillgång till vattenreningskemikalier, (Ds 2023:9)

Er beteckning: LI2023/02294

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Stockholm har följande synpunkter.

- Rätt terminologi avseende fredstid och höjd beredskap bör användas.
- Det behöver tydliggöras hur förordningarna 1982:1005 och 1992:390 i nuläget ska kunna användas enligt utredningens förslag.
- Privata aktörer eller branschorganisationer som representerar industrier bör ingå i utvecklingen av den frivilliga vägledningen.
- Det bör tydliggöras om den nuvarande ordningen där en nationell och myndighetsgemensam inriktnings- och samordningsfunktion (ISF) upprättas vid brist, ska fortsätta att gälla också när Livsmedelsverket fattar egna beslut om avstående och omfördelning.
- Det bör föras in en möjlighet att göra avsteg från prioriteringsordningen när särskilda skäl för detta föreligger.
- Prioritering och omfördelning av kemikalier bör i första hand ske av kemikalier som ägs av kemikalieleverantörerna.
- Lagstiftningen bör om möjligt utformas så att den också träffar importerade produkter som är under transport till landet, samt avtal om kommande produktion/leverans.
- Prioriteringsordningen inom de olika prioriteringsgrupperna behöver utformas så att hänsyn kan tas till fler parametrar än vad som ingår i dagsläget.
- Det är av stor vikt att lagförslaget är synkroniserat med till exempel förfogandelagen och med andra pågående utredningar inom området.
- Länsstyrelsernas roll och ansvar i arbete med prioriteringar behöver förtydligas.
- De ansvariga aktörerna behöver tilldelas resurser för allt arbete som tillkommer på grund av förslaget.

Yttrande

4.1 Grundläggande ansvar

Länsstyrelsen uppmärksammar att höjd beredskap saknas i rubriksättningen för kapitel 4 (Ansvaret för vattentjänster vid normaltillstånd och kris). Beredskapsperspektivet i kapitlet beskrivs både utifrån fredstida krissituationer och höjd beredskap och Länsstyrelsen vill påpeka vikten av att rätt terminologi används.

4.2.9. Företags ansvar och privat-offentlig samverkan

Länsstyrelsen vill understryka att totalförsvarsplaneringen är under utveckling och utredning och det finns oklarheter och behov avseende övergripande struktur, förmågekrav, ansvarsförhållanden och finansiering för arbetet. Det gäller inte minst för försörjningsberedskap inklusive försörjning av varor och tjänster, privat-offentlig samverkan och företagsplanläggning.

Utredningen hänvisar till *förordningen (1982:1005) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen* och menar att myndigheter därmed borde kunna ställa krav på producenter att delta i planeringsarbetet. Likaså *omnämns företagsplanläggning enligt förordningen (1992:390) om förberedelser för leverans av varor och tjänster samt förordningen om beredskapsersättning, beredskapslån och beredskapsgaranti* som verktyg för privat-offentlig samverkan och för att träffa avtal med företag.

Länsstyrelsen vill poängtera att förordningen 1982:1005 endast avser totalförsvarsplanering och inte planering för fredstida kriser. Precis som utredningen skriver skulle en allvarlig brist på vattenreningskemikalier kunna utgöra en krissituation i sig och behöver nödvändigtvis inte uppstå i samband med höjd beredskap. Därmed finns begränsningar för att använda denna förordning för att inkludera vattenproducenter i nuvarande planeringsarbete som till stor del avsett planering för en fredstida kris.

Utredningen nämner att regler om konkurrens och upphandling behöver beaktas vilket Länsstyrelsen instämmer i. Länsstyrelsen menar att det dessutom finns andra förutsättningar, exempelvis styrning, planering samt tydliggörande av ansvarsfördelning, finansiering och ersättning, som behöver beaktas för att de båda förordningarna i nuläget ska kunna användas enligt utredningens förslag.

6.1. Det frivilliga systemet för styrning av fördelning av vattenreningskemikalier är bra och bör utvecklas

I förslaget uppges att den frivilliga vägledningen ska arbetas vidare med och utvecklas, ett arbete som ska ledas av Livsmedelsverket och där länsstyrelser, kommuner och andra aktörer på regional och statlig nivå ska ingå. Länsstyrelsen vill framföra vikten av att även privata aktörer eller branschorganisationer som representerar industrier bör ingå i utvecklingen av vägledningen då industrier dels kan ha en stor påverkan på recipienter, dels kan vara samhällsviktiga.

6.2. Det finns behov av tvingande lagstiftning för omfördelning av vattenreningskemikalier inom den kommunala sektorn

Utredningens förslag innebär att det i första hand är kommunala verksamheter som ska bli föremål för föreläggande om att avstå kemikalier och att omfördelningen av kemikalier behöver ske från VA-verksamheternas lager. Länsstyrelsen anser att det är viktigt att notera att möjlighet till lagerhållning hos svenska VA-organisationer skiljer sig mycket åt mellan olika verksamheter. Stora verksamheter förbrukar generellt större mängder kemikalier och behöver leverans av dessa på veckobasis. De har ofta inte heller möjlighet att hålla lager då detta skulle kräva väldigt stora volymer. Mindre verksamheter kräver inte lika stora lagervolymer och har därför ofta möjlighet att hålla lager men de volymer som hålls är generellt små och en omfördelning av dessa volymer skulle endast ha marginell effekt. Att omfördela redan levererade kemikalier skulle medföra en väldigt stor arbetsinsats jämfört med den nytta det skulle medföra. Länsstyrelsen anser därför att prioritering och omfördelning av kemikalier i första hand bör ske från kemikalier som ägs av kemikalieleverantörerna, dvs kemikalier som ännu inte är levererade till kund. Leverantörernas logistikkapacitet bör användas för transport och leverans av kemikalier till prioriterade verksamheter.

6.4. Livsmedelsverket bör vara ansvarig myndighet

Utgångspunkten för betänkandet är att möjligheterna att omfördela på frivillig basis bör utvecklas, inkl. styrningen genom Livsmedelsverkets vägledning. Länsstyrelsen anser att den nya regleringen bör tydliggöra om den nuvarande ordningen där en nationell och myndighetsgemensam inriktnings- och samordningsfunktion (ISF) upprättas vid brist, ska fortsätta att gälla också när Livsmedelsverket fattar egna beslut om avstående och omfördelning.

7.2. Allmän prioriteringsordning för verksamheter med behov av vattenreningskemikalier

Avseende prioriteringen förs inga resonemang om landets geografi eller de praktiska överväganden som rimligen bör ingå i prioriteringen av produkter i en bristsituation. Att omfördela produkter från till exempel södra till norra landsändan kan vara förenat med stora kostnader och om en bristsituation uppstår i ett osäkert omvärldsläge (eller höjd beredskap) är det inte orimligt att anta att vägnät och transportkapacitet bör reserveras för andra behov i totalförsvaret. I en sådan situation kan en fördelning av tillgängliga kemiska produkter som avviker från den strikta prioriteringsordningen vara motiverad. Länsstyrelsen anser att det bör föras in en möjlighet att göra avsteg från prioriteringsordningen när särskilda skäl för detta föreligger.

Utredningen beskriver genomgående situationen som att produkterna i fråga redan finns i landet, i lager hos producenter eller användare. En brist kommer troligen att vara långdragen (veckor, månader), och det är inte säkert att en brist kommer att lösas enbart genom inhemsk produktion. Länsstyrelsen anser att lagstiftningen bör om möjligt utformas så att den också träffar importerade produkter som är under transport till landet, samt (ev.) avtal om kommande produktion/leverans, så att ansvarig myndighet inte behöver vänta tills en vara passerat svensk gräns innan beslut om omfördelning kan ske.

Länsstyrelsen vill lyfta fram behovet av översyn av prioriteringsordningen inom de olika prioriteringsgrupperna så att hänsyn kan tas till fler parametrar än vad som ingår i dagsläget, exempelvis påverkan på badplatser, möjlighet att ställa om till alternativ fällning, med mera

Länsstyrelsen anser även att prioriteringsordningen behöver ta hänsyn till industrier som är samhällsviktiga liksom industrier som har stora utsläpp av näringsämnen och därmed stor påverkan på recipienten.

7.3.3. Definitionen av vattenreningskemikalier

Eftersom lagstiftningen gäller fler kemikalier än just fällningskemikalier så är det viktigt att lagstiftningen utformas så att alla kemikalier kan omfattas av förslaget. Exempelvis så används polymer för avvattning av slam (vilket i strikt mening inte rör själva reningen av vattnet) och utifrån nuvarande formulering omfattas inte dessa av möjligheterna till omfördelning. Länsstyrelsen föreslår att 2 § i lagförslaget formuleras om genom att exempelvis skriva: "...används för beredning av dricksvatten och vid rening av avloppsvatten"

8.2. Det är möjligt att delegera normgivningskompetens på lagens område

Länsstyrelsen anser att det är oklart hur den föreslagna lagen är tänkt att fungera vid höjd beredskap, och hur den skulle fungera tillsammans med de fullmaktslagar som finns. I förslaget framgår att den nya lagen inte ska ersätta dessa, men det finns en viss konkurrens, exempelvis vad gäller utbetalning av ersättning enligt förfogandelagen där länsstyrelsen är ansvarig myndighet. Länsstyrelsen anser att det behövs en djupare analys av hur de ska förhålla sig till varandra.

Länsstyrelsen vill även poängtera att eventuell lag som följer av utredningens lagförslag synkroniserar med eventuella andra lagförslag från andra pågående utredningar kopplade mot beredskap och civilt försvar inom VA-sektorn, specifikt utredningen om *Ökad beredskap för att säkerställa en robust och kontinuerlig leverans av vattentjänster*.

11.4. Konsekvenser av förslaget

Även om det är positivt att industrier lyfts in i förslaget så vill Länsstyrelsen lyfta fram att det kommer att vara komplext och utmanande att ta fram en tydlig allmän prioriteringsordning som även omfattar industrier. Eftersom förslaget gäller olika vattenreningskemikalier så kan det också bli nödvändigt att ta fram olika prioriteringsordningar för olika kemikalietyper om det ska vara en tydlig prioriteringsordning. Detta kommer att vara ett resurskrävande arbete som kommer att behöva genomföras i samverkan mellan flera aktörer. Länsstyrelserna kommer att vara en central aktör i detta arbete och länsstyrelsernas roll och ansvar behöver därför förtydligas. Eftersom det inte finns någon föreslagen förordning saknas information om vem, förutom, Livsmedelsverket, som ska ha ansvar i frågorna. Det behöver även anges vem som ska vara ansvarig myndighet för att betala ut ersättning, är det Livsmedelsverket själva eller tänker man sig att det kan bli en annan myndighets ansvar.

Utöver prioriteringsordningen kommer det också att krävas ett omfattande arbete för att ta fram underlag som kan användas för fördelning av kemikalier vid en brist. Det är viktigt att de inblandade myndigheterna får de resurser som behövs för att kunna prioritera och genomföra arbetet.

Vidare vill Länsstyrelsen framföra vikten av att hålla prioriteringslistan samt underlaget för påverkansanalysen a-jour. Detta då det över tid kan tillkomma nya verksamheter, recipienters status kan förändras och även befintliga verksamheter kan utökas och därmed ha en större påverkan. Arbetet kan bli resurskrävande och behöver finansieras även framöver vilket behöver finnas med när man tittar på finansieringen av förslaget.

Om Livsmedelsverket snabbt ska kunna ordna transport, förvaring och andra relaterade tjänster behöver Livsmedelsverket upphandla kontinuerlig beredskap för detta i förväg – långt innan bristen har uppstått. Denna kostnad berörs inte.

Resonemangen i avsnitt 7.9 om avgifter som mottagare av kemiska produkter ska betala bör kompletteras med klargörande om även den ansvariga myndighetens kostnader för ”transport, förvaring, och andra relaterade tjänster” ska bäras av mottagaren av produkterna.

Länsstyrelsen anser att det är viktigt att hitta en lösning på hur överskridanden av utsläppsvillkor och liknande ska hanteras innan lagförslaget införs. Det är viktigt att lyfta statens ansvarstagande i samband med tvingande omfördelning av vattenreningskemikalier. Om ett avloppsreningsverk inte klarar att uppfylla sina utsläppskrav, på grund av tvingande omfördelning av vattenreningskemikalier, bör ansvarig VA-organisation inte ställas till ansvar för utsläppsöverskridandet utan staten bör i detta fall ta över ansvaret för eventuella efterföljande konsekvenser.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsöverdirektör Åsa Ryding med enhetschef Sandra Wargclou som föredragande. I den slutliga handläggningen har också miljödirektör Johanna Lindgren, landsbygdsdirektör Ulrika Lundberg, tf. samhällsbyggnadsdirektör Cecilia Lindqvist och rättsdirektör Helene Munkner medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.